

PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC MỸ THUẬT MẦM NON VÀ QUAN NIỆM VỀ DẠY HỌC THEO ĐỊNH HƯỚNG PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC TRONG GIAI ĐOẠN HIỆN NAY Ở VIỆT NAM

ĐÀO THỊ THÚY ANH

Email: thuyanh.mt@gmail.com

Trường ĐHSP Nghệ thuật TW

METHOD OF NURSERY FINE ARTS TEACHING AND THE CONCEPT OF TEACHING UNDER THE DEVELOPMENT ORIENTATIONS IN THE CURRENT PERIOD IN VIETNAM

TÓM TẮT

Montessori, Reggio, Steiner... là ba trong số tám phương pháp dạy học hiện đại được một số trường mầm non lựa chọn trong thế kỷ XXI. Mỗi phương pháp giáo dục trên có những cách tiếp cận khác nhau song có điểm chung dựa trên quan điểm nền tảng của triết lý giáo dục phù hợp đối tượng học sinh mầm non nhằm phát triển các giác quan, phát triển năng lực sáng tạo và khả năng thực hành ở trẻ.

Từ khóa: Tiếp cận, phương pháp, năng lực

ABSTRACT

Montessori, Reggio, Steiner are modern teaching methods selected by kindergartens in the 21st century. Each of the above educational methods has different approaches but has in common based on the fundamental viewpoint of the educational philosophy that is suitable for preschool pupils to develop their senses, develop creative capacity and the ability to practice.

Keywords: Approach, method, capacity

Từ 12/2018 Bộ Giáo dục và Đào tạo đã chính thức ban hành Chương trình giáo dục mỹ thuật phổ thông mới theo định hướng phát triển năng lực, để từ đó áp dụng cho các cấp Tiểu học, THCS, THPT. Chương trình Giáo dục Mầm non trong đó có mỹ thuật chưa chính thức ban hành chương trình định hướng phát triển năng lực song thực chất đã từ nhiều năm nay Bộ Giáo dục và các chuyên gia đầu ngành luôn chú trọng đến đổi mới các phương pháp dạy học để phát triển toàn diện cho trẻ ở lứa tuổi mầm non..

1. Phương pháp giáo dục Montessori

Montessori là chương trình giáo dục toàn diện được áp dụng phổ biến hàng trăm năm nay ở các nước trên thế giới, trong giáo dục nói chung đặc biệt giáo dục mỹ thuật nói riêng những năm gần đây ở Việt Nam vẫn đề

tiếp cận và ứng dụng Montessori được một số trường thuộc hệ thống giáo dục quốc dân thực hiện đem lại một số hiệu quả nhất định. Chương trình này được phát triển bởi bác sĩ và nhà giáo dục Maria Montessori, tập trung vào **tiếp cận phát triển để học tập**.

Một yêu cầu gần như bắt buộc đối với các trường là khi áp dụng Montessori các giáo viên trong trường phải có bằng đại học hoặc sau đại học về mầm non cũng như chứng chỉ Montessori mới được quyền triển khai và áp dụng phương pháp tại các cơ sở. Cách tiếp cận của Montessori **tập trung vào bản chất, sự sáng tạo, thực hành** với hướng dẫn nhẹ nhàng của giáo viên. Mục tiêu của Montessori là phát triển các giác quan, nhân cách, kỹ năng sống thực tế và khả năng học tập của mỗi trẻ.

EDUCATION

Giờ học mỹ thuật của nhóm trẻ tại trường mầm non Việt An
Nguồn ảnh: Tác giả

Sự khuôn cứng, máy móc làm cho trẻ mầm non thao tác, thực hiện các công việc thường nhật như một cỗ máy được lập trình sẵn; kể cả nét vẽ của trẻ cũng sẽ thiếu sự tìm tòi, khám phá trải nghiệm, điều đó không dễ dàng để trẻ bộc lộ sở thích, cá tính cũng như năng lực, sở trường của mình. Vì vậy trên cơ sở quan niệm (mọi thứ đã quá sẵn sàng sẽ làm giảm sự kích thích tìm tòi, khám phá và sáng tạo của trẻ); Montessori trở thành một trong các phương pháp dạy học được lựa chọn hàng đầu ở các trường mầm non chất lượng cao, trường thực nghiệm ở Việt Nam... Tuy nhiên, với Montessori khi được áp dụng thì vấn đề đáp ứng đầy đủ cơ sở vật chất cũng như đội ngũ nhà giáo là điều rất cần nên có sự chuyển động tích cực ngay từ bước đầu định hướng giáo dục theo hình thức và phương pháp dạy học này ở mỗi trường có đào tạo kiểu Montessori.

Montessori hướng tới phương pháp quan sát những gì trẻ trải nghiệm với môi trường xung quanh và chuẩn chỉ những bài học cụ thể được thiết kế riêng cho trẻ. Montessori có thuyết giáo riêng với phương châm xây dựng mô hình phát triển của con người. Mô hình đó bao gồm hai thành tố:

- Trẻ và người lớn tham gia vào quá trình xây dựng tâm lý qua tương tác với môi trường xung quanh.

- Trẻ phát triển với tâm lý bẩm sinh

Điểm cốt lõi trong giáo dục mỹ thuật theo định

hướng Montessori là trẻ được tạo hình trong môi trường được chuẩn bị kỹ lưỡng. Ví dụ một số trường ở Việt Nam đã áp dụng Montessori với đầy đủ những đáp ứng về môi trường học tập như mầm non Song ngữ Sakura Montessori, American Montessori, mầm non Sunrise Kids, mầm non Việt Hàn... hoặc một số trường mới đưa Montessori vào song bước đầu đạt những hiệu quả nhất định trong giáo dục thẩm mỹ cũng như phát huy năng lực toàn diện của học sinh như trường mầm non Hàng Đào, mầm non Việt An...

Sản phẩm tạo hình của học sinh trường mầm non Hàng Đào
Nguồn ảnh: Tác giả

Sản phẩm tạo hình của học sinh trường mầm non Hàng Đào
Nguồn ảnh: Tác giả

EDUCATION

2. Phương pháp giáo dục Steiner

Hiện nay, phương pháp dạy Steiner đã được áp dụng tại một số trường mầm non tại TP.HCM và Hà Nội. Phương pháp dạy trên nền giáo dục Steiner nhấn mạnh và đặt tầm quan trọng vào ba yếu tố cơ bản ở trẻ là **suy nghĩ, xúc cảm và ý chí**. Phương pháp giáo dục này hướng trẻ đến cuộc sống gần gũi với thiên nhiên, tránh xa những tác động xấu của thế giới công nghệ, cho trẻ phát huy trí tưởng tượng và tư duy của riêng mình.

Giáo viên chỉ đóng vai trò người dẫn đường để mỗi học sinh học tập bằng sự vui thích, khám phá phong phú các môn học khác nhau, từ thủ công, hội họa, điêu khắc, kịch nghệ... đến ngôn ngữ, toán học, khoa học, Yoga... và từ đó tìm ra thế mạnh, niềm đam mê của chính mình, đó chính là yếu tố cốt lõi trong phương pháp dạy học này. Nền giáo dục Steiner xây dựng những ngôi trường với những giáo viên hoàn toàn không phán xét, không so sánh, không thi đua từ bậc mầm non đến hết phổ thông.

So với Montessori thì Steiner không cần trẻ bộc lộ sự thông minh quá sớm, nếu Montessori chú trọng giáo dục sớm, thì Steiner lại giúp trẻ tạo mối dây kết nối với vũ trụ, để trẻ có trực giác và năng lực sáng tạo của mình. **Giáo dục nhưng thực chất là không giáo dục gì cả**; trẻ đóng vai trò chính yếu trong công cuộc tự giáo dục. Steiner đề cao sự **phát triển tự nhiên** của trẻ từ giai đoạn ấu thơ.

Theo định hướng giáo dục kiểu Montessori thì sự nhìn nhận, đánh giá về trẻ căn cứ trên cơ chế hoạt động; ở những lệch lạc tâm thần của đứa trẻ mà điển hình là các trẻ tự kỷ đều có một nguyên nhân duy nhất là sự thiếu vắng hoạt động, trí tưởng tượng vượt xa thực tại phần nào ảnh hưởng đến trí tuệ của trẻ. Trẻ tự ngăn mình với thế giới bên ngoài. Năng lực của trẻ sẽ lệch hướng bởi trong lứa tuổi ấu thơ khi trẻ bị “mất đối tượng” không nhận thấy định hướng phù hợp cá nhân sẽ bị cảm giác mơ hồ, hỗn độn.

Sự khác nhau giữa Steiner và Montessori là ở quan điểm về “ảo ảnh, huyền tưởng, trí tưởng tượng ở mỗi trẻ” [10; tr.2]; Montessori thì chú trọng năng lượng sáng tạo, “năng lực tinh thần” của đứa trẻ còn Steiner lại quan niệm “một đứa trẻ bị bệnh tự kỷ là bởi trẻ không thể kết nối với linh hồn vũ trụ của mình” và vì vậy nhiệm vụ của người làm giáo dục là phải duy trì và kết nối một cách tự nhiên giữa linh hồn của trẻ và vũ trụ, **các hội chứng tự kỷ hoặc biểu hiện không bình thường của trẻ sẽ biến mất khi trẻ bắt đầu có trí nhớ**. Để cho trẻ sống thuận với tự nhiên và hài hòa với hiện tại, đặc biệt trẻ mầm non khi học mỹ thuật là quá trình trẻ tự sống với thế giới mơ mộng của riêng mình. Cứ để trẻ tự do khám phá, tự do thể hiện và tự do hòa trộn tâm hồn mình với thế giới thiên nhiên là

phương thức tối ưu hóa của giáo dục theo định hướng Steiner.

3. Phương pháp giáo dục Reggio Emilia

Các trường học theo định hướng Reggio Emilia được thành lập ở Ý từ những năm 1940, Reggio Emilia không phải là một khoa học giáo dục được quy ước kiểu môi trường học tập với cơ chế bằng cấp hoặc chứng chỉ công nhận mà nó chỉ là hệ thống triết lý; hiện nay ở Việt Nam Reggio Emilia được chấp nhận và áp dụng tại một số cơ sở giáo dục đặc biệt, các trường mầm non và nó có thể mạnh ở khu vực phía Nam (thành phố Hồ Chí Minh).

Cách tiếp cận của Reggio khuyến khích việc khám phá và tập trung vào tầm quan trọng của cộng đồng và sự tự thể hiện. Học sinh được gợi mở và tự dẫn dắt, học qua nghệ thuật, dự án và các hoạt động phản ánh ý tưởng, sở thích của các con.

Không có chương trình học chính quy của Reggio hay các chứng chỉ vì Reggio không phải là một phương pháp mà là một lý thuyết và thực tiễn giáo dục [10; tr.3].

Trẻ tự do khám phá theo cách riêng của mình
Nguồn ảnh: KiddiHub

Mỗi đứa trẻ đều sở hữu những năng lực vô tận và các con chờ đợi được đóng góp cho thế giới theo cách riêng của mình. Trẻ em nói chung ở lứa tuổi mầm non nói riêng không phải là những đối tượng bị động, các con thực chất rất giàu tiềm năng, mạnh mẽ và tràn đầy sự tự tin. **Phương pháp Reggio Emilia** nhận định rằng thông qua sự tò mò và trí tưởng tượng trong quá trình học hỏi, những năng lực ẩn sâu bên trong của đứa trẻ sẽ dần được giải phóng mà giáo dục Reggio Emilia sẽ khai phóng cho trẻ.

Thậm chí trẻ có thể hét to lên, nhảy múa tung bưng thay vì ngồi ngoan ngoãn trầm ngâm để tư duy và thể hiện cảm xúc của mình về màu sắc. Giờ học mỹ thuật đối với trẻ mầm non được coi là giờ học mà hầu hết trẻ đều hứng thú. Khi cô giáo hướng dẫn các con vẽ con lợn nhưng con cứ thích tạo hình con ếch vì con thích, chỉ đơn giản thể thôi, điều đó không có gì quá

EDUCATION

quan trọng, không quá nặng nề về đối tượng tạo hình là ai là cái gì mà điều cốt yếu nhất là các con tạo hình như thế nào? Khi trẻ thực sự hứng thú khi ấy các con mới thể hiện cái nhìn và cách cảm trẻ thơ và đầy màu sắc về thế giới xung quanh, không gò ép, khuôn mẫu, không chặt chẽ các quy ước mà quá trình để trẻ tự do bộc lộ là quá trình tạo nên mỗi dây kết nối không gian sáng tạo của nhịp điệu vũ trụ với tâm hồn của trẻ.

Dạy học mỹ thuật ở mầm non đòi hỏi quá trình tiếp nối và giao kết bền chặt giữa các môn học, các lĩnh vực để tạo tiền đề cho các kỹ năng toàn diện ở trẻ trong tương lai. Âm nhạc với những bậc thang âm thanh, các cao độ cường độ, những nốt luyến đầy âm sắc góp phần xây nên những cung bậc cảm xúc về màu và các tiết điệu của đường nét trong tạo hình. Dạy âm nhạc bằng hình ảnh và vẽ tranh theo nhạc là phương pháp lựa chọn trong dạy học nghệ thuật được trẻ mầm non yêu thích.

Không chỉ đối với dạy học mỹ thuật ở phổ thông mới cần sự tích hợp, liên môn mà đối với dạy học mỹ thuật ở mầm non thì quá trình tích hợp, liên môn, đa dạng đa chiều, linh hoạt các phương pháp dạy học là vấn đề cơ bản tạo nền tảng vững chắc cho mầm non tương lai những áp ủ, uơm mầm nghệ thuật. Các con như tờ giấy trắng, sự làm mới tri thức với những “hình vẽ” sinh động về cuộc sống sẽ tạo nên những tâm hồn và trái tim rộng mở với cuộc đời.

Nhờ quá trình vận động không chỉ thể chất mà là quá trình “vận động” não bộ theo cách tự nhiên nhất, ở mỗi trẻ sẽ phát huy được năng lực vốn có hay còn gọi là năng lực tự thân ở trẻ thừa ầu thơ. Có thể có nhiều phương pháp lựa chọn khác nhau để áp dụng trong dạy học mỹ thuật ở mầm non tuy nhiên trong các phương pháp dạy học hiện đại bên cạnh Stem và Steam art thì Montessori, Reggio, Steiner là những phương pháp dạy học được áp dụng khá hiệu quả đối với môi trường mầm non trong phát triển năng lực ở trẻ.

Thời đại công nghệ 4.0 thực chất không có ranh giới của các loại hình nghệ thuật, có sự đan xen, sự quyện hòa giữa các lĩnh vực bởi vậy trong dạy học mỹ thuật cho trẻ mầm non không có công thức cố định mà chỉ có những định hướng cố gắng xoáy sâu tới đối tượng người học với mọi biểu hiện thích ứng đối với trẻ về tâm sinh lý ở lứa tuổi mầm non.

Những sản phẩm tranh vẽ, mô hình và sản phẩm nghệ thuật của các con chính là sự bộc lộ cái nhìn về cuộc đời, là tâm tư, xúc cảm và những khát vọng về thẩm mỹ mà các con muốn hướng tới cho tương lai; dạy học mỹ thuật ở mầm non là quá trình dạy trẻ biết yêu cái đẹp, biết nhìn cái đẹp, biết sáng tạo cái đẹp và trân trọng những gì mà chính các con tạo ra qua quá trình

tư duy để từ đó hình thành nên thị hiếu thẩm mỹ trong giai đoạn giáo dục ở bậc cao hơn để góp cho đời những công dân biết làm chủ xã hội, biết sáng tạo và phát huy năng lực của chính mình trong nhịp điệu sống muôn màu.

Sản phẩm tạo hình của học sinh trường mầm non Hàng Đào
Nguồn ảnh: Tác giả

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Ngô Bá Công (2011), *Giáo trình Mỹ thuật cơ bản*, Nxb ĐHSP.
2. Ngô Hiểu Huy (2015), *Phương pháp giáo dục Montessori*, Nxb Phụ nữ.
3. Nguyễn Quốc Toàn (2009), *Giáo trình mỹ thuật và phương pháp dạy học mỹ thuật*, Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội.
4. Nguyễn Thu Tuấn (2011), *Giáo trình phương pháp dạy học mỹ thuật - tập 1*, Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội.
5. Nguyễn Thu Tuấn (2011), *Giáo trình phương pháp dạy học mỹ thuật - tập 2*, Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội.
6. Hà Nhật Thăng (1999), *Thực hành tổ chức Hoạt động giáo dục (Giáo trình đào tạo giáo viên Trung học Cơ sở hệ CĐSP)*, Nxb Giáo dục.
7. Hà Nhật Thăng (chủ biên), Lê Tiên Hùng (1997), *Tổ chức Hoạt động giáo dục*, (Chương trình giáo trình Đại học), Nxb Giáo dục.
8. Lê Thanh Thủy (2014), *Phương pháp tổ chức tạo hình cho trẻ Mầm non*, Nxb ĐHSP.
9. Nguyễn Ánh Tuyết (cb) (2015), *Tâm lý học trẻ em lứa tuổi Mầm non*, Nxb ĐHSP.
10. www.e-pro.vn (4/11/2019), 8 phương pháp giáo dục mầm non bố mẹ nên biết.